

SLOVENSKI GOSPODAR

Izhaja vsako sredo
Cene: Letno 32 din, polletno 16 din,
četrtletno 9 din; inozemstvo 64 din.
Poštno-čkovni račun številka 10.603
Reklamacije niso poštne proste.

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO
Z MESEČNO PRILOGO „KMEČKO DELO“

Uredništvo in upravnništvo: Maribor, Koroška 5.
Telefon 21-13

Cene inseratom: Cela stran
din 2000—, pol strani din 1000—,
četrt strani din 500—, 1/8 strani
din 250—, 1/16 strani din 125—
Mali oglasi vsaka beseda din 1—

140 letnica Slomšekovega rojstva

Sežimo v svojem duhu za 140 let nazaj v preteklost! Pred našimi očmi se razgrne silka razmer, ki so podobne sedanjim. Tudi takrat se je bil duhov lotil velik nemir in splošno nezadovoljstvo. Iskala so se nova pota, nove smerice in oblike življenja. Nov red bi naj vzniknil ne iz medsebojnega sporazuma med narodi, marveč iz prelivanja krvi. Zadržala je krvava vojna: zdaj je buknila v tem delu Evrope, zdaj v drugem. Napoleon Bonaparte, samovladar Francije in največji vojskovodja svoje dobe, se je smatral za najbolj poklicano osebo, ki naj da avtoritarno rešitev vseh vprašanj evropskega človeštva. Z mečem v roki je nameraval življenjska vprašanja poedinih narodov rešiti tako, da jih je nasilno vključil v francoski življenjski prostor, ki ga je hotel razširiti čez vso Evropo. Z njegovim porazom so se meje življenjskih prostorov posameznih narodov začele zopet premikati. Velike države so jih uredile v medsebojnem sporazumu brez ozira na male narode, ki imajo iste naravne pravice kot veliki do življenjskega prostora na svetu, na katerem naj so sami svoji gospodarji.

Slomšek proglašja življenjski prostor Slovencev

Kot glasnik ideje o slovenskem življenjskem prostoru in kot tolmač zahteve našega ljudstva po njem je nastopil škof Anton Martin Slomšek, ki ga je božja previdnost naklonila slovenskemu narodu pred 140 leti (rojen v Ponikvi 26. novembra 1800). Slomšek je neumorno propovedal Slovence: Tudi slovenski narod ima svoj življenjski prostor, ki mu ga je Bog dal in na katerem mora biti Slovenec gospodar. Ta prostor sega tako daleč, kakor daleč sega slovenska zemlja in na njej slovenska govorica. Pred stoletji je bil ta prostor mnogo večji. Segal je, tako je Slomšek klical svojim rojakom v spomin, na »Korotana visoke planine in doline zelene častite koroške dežele, v kateri so svoje dni mogočni korotanski knezi gospodovali«. Segal je na Štajerskem preko sedaj nemškega Gradca na Avstrijsko, segal na Solnograško in Tirolsko. Narodna slabičnost in narodno izdajstvo je meje slovenskega življenjskega prostora skrčilo do sedanjih narodnih meja. Toda tudi ta prostor je ogrožen. Slomšek je 2. junija 1848 zapisal to svarilo: »Nemci nam žugajo materno krv popiti, nas pa tudi ob sveto vero spraviti.«

Naša življenska sila: ljubezen do domovine in maternega jezika

Slovenski življenjski prostor bo ohranila in obranila samo življenska sila naroda, katere mora biti zakoreninjena v narodni in krščanski miselnosti. »Stvar, ki naj nam ljuba in draga bo, kakor naše svetlo oko,« tako je klical Slomšek svojemu narodu, »je naša slovenska domovina, naša materna beseda. Slovenščina, beseda mile matere naše, bodi nam ravno tako blaga in draga, kakor zemlja materna,

na kateri je naša zibelka tekla. Beseda materna je vseh dobrot največja dobrot — jasno ogledalo vsakega ljudstva, mila dojka vsakega nauka in izobraževanja narodnega. Dokler be-

seba materna slovi, se narod časti in oživlja; kakor beseda materna umira, peša tudi narodna slava in moč. Kdor torej ljubi svoj narod, njemu so dragi tudi matere mili glasovi; oni so živci življenja dušnega. Bili so časi, ko ti živci duhovnega narodnega življenja niso delovali. »T« so bili žalostni časi slovenščine; vsa v prahu in mahu zarašena je slovenščina spala. Nemci in drugi sosedi so jo črtili in zaničevali, svoji so se nje sramovali. Omika Slovencev je toliko zaostala, da smo bili narodom v zasmeh in oporeko. Junaškega srca je moral biti mož, kateri se je upal zaničevanega slovenskega jezika lotiti in obuditi med svojim narodom dušno življenje.«

Z uma svetlim mečem v kolo omike!

Tak mož je bil Slomšek. Vivere militare est (življenje je boj) je rekel rimski modrec Seneka. Če to velja za posameznika, velja še bolj za narod. Dokler narod živi, se bori — in obratno: dokler se narod bori, živi. Zato je Slomšek klical svoj narod na življenjsko borbo. Že kot bogoslovec v Celovcu je zaklical svojim slovenskim tovarišem:

»Slovensko krdelo,
jaz kličem: vstan!«

Pozneje je Slomšek ta klic razširil na vse ljudstvo, naj stanuje na Koroškem ali Štajerskem, ali Kranjskem, ali Goriškem. Njegov poziv je veljal boju z uma svetlim mečem. »Dosti je dremanja,« tako je opominjal in vzpodbujal, »preveč je izgube; ali zamujeno nam še ni, stopiti v kolo omike. Slovenci no-

čemo nobene vojske in prepira ne iščemo, ampak le svoje pravice.« Zato je nujno vabil: »Le bistrimo si glave, ne dremajmo zaspani, drugim rodom prodani.« Narodno omiko je proglasil kot zveličansko, in sicer tisto, kateri je sv. vera luč, materni jezik pa ključ. V to svrhu je ustanovil šole, sam v njih poučeval, spisal zanje učbenike ter oskrboval učila. Vzgojil je naše ljudstvo za tisto visoko vrednotenje šole, s katerim se naš narod odlikuje med vsemi Jugoslovani, ter tako ustvaril psihološke pogoje, ki so izločili nepismenost iz našega ljudstva ter ga dvignili v vrsto najbolj pisanih narodov na svetu. Vse njegovo književno delo na polju pesništva, pripovedništva, pouka, pedagogike, kakor tudi izdajanje »Drobtinice« in ustanovitev knjižne družbe sv. Mohorja, je služilo visokemu smotru prave ljudske prosvete in kulture, ki jo je smatral za glavni živec narodnega življenja in za tvorno silo narodne rasti. Bil je najmočnejša in osrednja osebnost vsega ljudsko-prosvetnega in kulturnega prizadevanja med Slovenci. Ta osebnost je po prirodnih zakonih dinamike težila s periferije proti osredju slovenskega ozemlja. Izvršil je veliko delo, po čemer je vedno hrepenel: preložitev sedeža lavantinske škofije iz Sv. Andraža v Maribor. Poleg verskih so tega dalekovidnega moža vodili tudi narodni motivi (nagibi). Tam, kjer je svetniški prst tega izrednega moža pred sto leti začrtal mejo slovenskega ozemlja, tam še sedaj ta meja teče, ki je hkrati meja naše jugoslovanske države.

Zoper strup alkohola

Slomšek, narodni vzgojitelj in voditelj, je imel odprte oči in odkrite besede za rane, iz katerih je naš narodni organizem krvavel ter še vedno krvavi. Rak-rana na našem narodnem telesu je pijančevanje, zoper katerega se je Slomšek z nepopustljivo strogostjo in vztrajnostjo bori kot zoper največjega sovražnika krščanskega življenja ter narodnega zdravja in imetja. Posebno ostro je nastopal zoper kužno žganje, o katerem je v svojem prvem škofovskem pastirskem listu ljudstvu leta 1846. rekel: »Ljudje ga pijejo kakor vodo, pa si dušo zalijejo in truplo zažgejo.« Pravi prijatelji ljudstva vodijo tudi danes odločno borbo zoper pijančevanje. Njih svareči glas ostaja, žal, povečini glas vpijočega v puščavi. Naj bi naše ljudstvo vpoštevalo vsaj tale prisrčni opomin svojega nebeškega zaščitnika Slomška: »O moje ljudstvo! Ti še strupa ne poznaš, katerega piješ; ti še nesreče ne vidiš, ki tebe čaka!« Naj bi se po tem svarilu ravnala zlasti mladina, ki je bila poseben predmet Slomšekove ljubezni. Koliko mladeničev je alkohol napravil pretepače, ubijalce, morilce ter jih spravil v prerani grob, bodisi grob smrti, bodisi grob nesreče. Tragiko takratne mladine — še bolj to velja o sedanjí — je Slomšek na svoj nedosežno poljudni način predstavil s temi besedami: »Kakor mladeniča iz Najma nesejo štirje pogrebniški mnogega mladeniča k preranemu grobu: jeza, pijanost, nečistost in grda razvada.«